

zlasti tekstilne, na azijskem tržišču sploh. Res je delala konkurenca japonskih ladij v kitajski obalni plovbi angleškim brodarjem sive lase, res, da so imeli Angleži v Mandžuriji in Severni Kitajski tudi nekaj interesov, toda istočasno so angleški konservativci tudi s simpatijami spremljali japonske „sprehode“ po teh deželah tik ob sovjetski meji. Anglija je predvsem zainteresirana šele v srednji in južni Kitajski, do kamor pa do nedavna japonska ekspanzija še ni segla. Toda Abesinija je precej brutalno razkrila slabost John Bulla. Morda je bil angleški mir le navidezen! Morda ne velja najnovejše angleško oboroževanje samo Sredozemskemu morju, ampak v prav toliki, če ne večji meri tudi Daljnemu vzhodu! Morda je danes tudi angleškemu konservativcu japonska požrešnost že neprijetna. Odtod previdno približevanje Ameriki. Sicer si obe angleški državi prav v Tihem oceanu precej nasprotujeta, vendar vzklije od časa do časa sestrski ljubezen. Sankcije, ki bi jih združeni sestri z lahkoto spravili v tek, bi nedvomno bojevitega Japonca spravile iz ravnotežja. In res, ravnokar je Roosevelt pokrenil neko akcijo v smislu „odprtih vrat“ in Angleži imajo sedaj dober kos japonske usode v rokah.

Ostane še Sovjetska Rusija. Vendar si v tem primeru ne stojita nasproti več dve imperialistični sili, Amur loči tudi tukaj dva sistema. Kjer bi stara carska Rusija brez pardona reagirala, tam tega Sovjetski Rusiji ni treba. Socialistični trg je v nasprotju s kapitalističnim neomejen, „brez dna“, sovjetska produkcija torej ni navezana na izvoz. Tudi sirovin je na pretek. SSSR pokriva $\frac{1}{4}$ zemeljske skorje — edina pozitivna dediščina, ki jo je carizem zapustil svojemu nezaželenemu potomcu. Edino Sovjetska Rusija bi bila Japonski nevarna, edino ona more na Daljnem vzhodu postaviti Japonski enakovredno, da, celo nadmočno oboroženo silo nasproti. Težišče svoje industrije, zlasti težke, je postavila med Ural in Altaj, par tisoč kilometrov bliže „deželi vzhajajočega solnca“ in ob Bajkalskem jezeru raste drugo, sekundarno jedro. Kakor gotovo bo nudila seveda Rusija Kitajski vso moralno in predvsem materialno pomoč, tako je že danes skoraj gotovo, da ne bo šla po kostanj v ogenj za Ameriko in Anglijo. Oskar Šavli.

Polemika

Pomisleki prekmurskega recenzenta

„Ker gre za oceno knjige, ki jo more podrobno oceniti le poznavalec prekmurskega narečja, moram dopolniti oceno v LZ 1937, 191—4.“ — Tako je začel prof. Novak svoj odgovor na mojo oceno IPK in Baševih „Prekmurskih pesmi“ (LZ 1937, 293—4.)

Da bi dopolnil mojo oceno, je nakopičil celo vrsto besed; bilo jih je nad eno stran — a pogledjmo, kako jo je dopolnil.

Novak pravi sam že v začetku, da je večina moje ocene posvečena jezikovnemu delu Izbora — in ni se motil: zame je bila res dialektika glavna stvar, ker ni in ne sme biti vseeno, kako poučuje domačin druge o svojem narečju.

V svojo obrambo se sklicuje na dvoje. Prvi zagovor mu je: „Knjiga je namenjena v prvi vrsti šoli, zato niti terminologija niti diakritični znaki ne morejo biti isti, kot so v dialektoloških delih“. — Prav! Toda ravno v šoli je treba na-

IPK — Izbor prekmurske književnosti; SP — Slovenski pravopis; SK — Zbornik: Slovenska krajina; N — Novine; če ni nič omenjeno, se nanašajo citirane strani v IPK. Originalni f in naglasna znamenja sem stavil le, kjer je bilo to nujno potrebno za izpričanje napačnega naglaševanja pri Novaku; sicer je akcentuiranje zavoljo predragega stavka redno opuščeno in namesto f navadni s.

tančnosti in razlage obojemu — dialektiki in tekstom. Če bi se Novak na to oziral, ne bi tožil že Logar v DiS 1936, 441: „... V tem poglavju (o narečju) so nekateri podatki, n. pr. o akcentu, podani tako strokovno kratko, da si bo človek, ki se ni podrobno bavil s slav. štud., težko opomogel z njimi...

Novak je menda spoznal, da njegov prvi zagovor ne zadostuje in se je naslonil na močnejši steber — na Ramovša! — Tudi k temu, da sem pogledal Ramovša, me je napotil predvsem Logarjev očitek Novaku: „V Uvodu podaja (N.) kratek opis prekmurskega narečja po Ramovšu — njegovo ime bi moral N. vse-kakor navesti.“ (ibid.)

Toda N. se je spomnil Ramovša šele, ko mu je bil ta potreben za obrambo. O pravilnosti Logarjevega dognanja, pa vseeno o nemajhni N. zaslugi, da je pisal prav — razen naglasa pri Sobóti — rečna in krajevna imena (Ledava, Sòbota), česar prej omenjena in z njo vred mnogo slovenskih knjig o Slov. krajini nima, sem se prepričal s primerjanjem (Ramovš, Dial. karta slov. jez. 37 in IPK.)

„Zabeležil sem le posebnosti, zato nisem za vsako navajal: z izjemami“... Torej prav! Toda prav v tem odgovoru je že ugovor samemu sebi! Če je navedel različke enkrat, zakaj ne bi storil tega še pozneje — v enakih okolištinah; če gre skoraj za celo Goričko, je to Novaku izjema in posebnost, a izraz vuct'e, „ki so ga slišali boljši dialektologi.. in tudi podpisani“ iz okolice Bogojine ni posebnost? Morda bi kdo ugovarjal, da je okolica Bogojine odločilna — tudi to je namreč možno —, ker je tam živel Baša, ki je govoril — po Sušniku — najlepšo prekmurščino, a s tem bo potem prijel za besedo tudi dr. A. Pavla, ki pravi, da je besedni zaklad prebivalcev gornjega dela Prekmurja najbolj bogat (SK, 14.). — Mislim, da ta primer jasno priča, kako je z Novakovimi „posebnostmi“.

Vztrajam še vedno pri svoji zahtevi po upoštevanju vseh treh govorov, ker sem se ponovno prepričal s teksti, da so v njih vse tri oblike — razen -ct'e; pač pa najdemo na njenem mestu nouvi mešnicke (63), duhovnicke (64), kertovinjecke (69) — krtine. Seveda pri tem ne zanikam, da izraza „vuct'e“ ne bi bilo v govoru — Bog obvaruj!

Nemalo sem bil presenečen ob N. odkritju, da „mi delajo preglavice pojavi dn < gn, hč < šč“... in da ne moremo zanikati oblike „gn(j)es“. Nisem dejal, da ni oblike „gn(j)es“ (iz previdnosti je N. izpolnil „gues“ v „gn(j)es“), le povedal sem, kako pravijo naši ljudje. — Sicer mi pa zgledov za nespremenitev skupine „dn“, kakor tudi za „či“ ne manjka (ta je živejla vnog dnevov — 39., vujдне i vnoči — 39.; obliko „či“ mi zagovarjata oba Küzmiča v IPK: x — I bila je edna Anna prorokojca Fanuelova či (39) .. od njegove zaročnice čeri devojke Žuže (52).

In mislim, da bi bil prepisovatelj tekstov, ki „so poleg literarnega uvoda jedro knjige“, pač dolžan, natisnjena besedila tudi dosledno razložiti, ker sicer jezikoslovni del ne pripomore bogve koliko „lažjemu umevanju“ tekstov.

Novak me je izvolil počastiti z vprašanjem, ali poznam vse različke govora. — Tega nisem trdil, ker bi bilo nespametno, a doslednosti je treba. Vztrajam pri tem, kar sem povedal že zadnjič: ne trdim, da je „očevje“ očevd'e napak, nikakor! Pač pa, da mora biti slovničar, pa najsi bo tudi le razlagalec narečja — tak še mnogo bolj — natančen, mož posluha, ki mora slišati in napisati tudi „očevge“, če je že napisal dva različka. Povrh pa pravi N. sam v IPK: „Pri presojanju jezika prekmurskih pisateljev je treba vedeti, da so zajemali iz različnih govorov“ —; naj bi torej obdelal še on „zaradi lažjega umevanja“ vsa narečja z enako pazljivostjo. N. vprašanje: Zakaj bi to ponavljal v Oblikoslovju 3?!” pokaže torej le, kako mrzlično je koval svoje opombe v odgovor „najnovejšemu recenzentu“, pa čeprav je opremil to opombo s klicajem in vprašanjem obenem. Kdor pozna narečje in kdor ni videl le platnic N. izdaje IPK, bo lahko spoznal, koliko je moje

poznanje narečja „pristransko“. — No, tu me je zopet imenoval kritika s klicajem, — nepristranski presojevalec si bo mogoče mislil pri tako vihnem „dopolnilu“: Če se je avtor ob oceni svoje izdaje IPK tako hudo razvnel, je to le znamenje, da mora biti vsaj nekaj resnice v kritiki, če si je že ob tako „površni“ oceni toliko prahu v oči natepel. — In tako vihtenje biča je morda le na drug način izražena mea culpa.

N. se zdi tudi moja avtoritativnost sumljiva. Spotaknil se je ob njo in vzkliknil, da nisem „primerjal niti enega teksta IPK z izvirnikom“. O, pač sem primerjal in bil naravnost presenečen, da upa N. tako trdno zagovarjati svoj točni prepis.

Ne omenjam površnosti v naglasnih znamenjih: Kānčovci, kar piše enako v SK 36 in IPK 13, toda D. Slaveča zdaj z naglasom (SK 36), zdaj zopet brez njega (IPK 13). Upam, da ne bo N. tudi tukaj trdil, da je taka stvar že sama ob sebi in brez naglasnega znamenja umljiva, in da „ne more motiti pismenega človeka“ nasprotno: vedno znova sem moral ob pogovoru ponavljati vrlim Ljubljančanom, da se pravi Sláveča in ne, kakor so brali oni, če ni bilo naglasa Slavéča. — Pač pa navajam le glavne in očitne napake.

Takoj v začetku mi je padel v oči Severjev nagovor: Lübléno-mi flovenfzkomí Národi, steri Evangelicsánfzko Vöro vadlúe“, kar je N. prepisal: „Lüblenomi szlovenszkomí Narodi steri Evangelicsanszko Vöro vadlúe“ — med sedmimi besedami dve prav prepisani in dve z dvema napakama; v vsako izmed ostalih pa se je pritihtapilo le po eno znamenje „natančnega prepisa“. Morebitnemu ugovoru, da N. istoveti f s „s“, ugovarjajo nadaljne vrstice. Po dveh vrsticah skoro natančnega prepisa piše namreč N. „Milofesco“, dasi nato zopet napak: nasega Goszpodna Jesussa. Ne pravim, da zadnja beseda ni v originalu pisana tudi z „j“, toda nezgodno dejstvo je, da je tu z „i“.

Po štirih vrsticah, kjer so napake v prepisu zopet stalni gostje, je prepisal N. dve vrstici prav, zato pa je tretja daleč od originala, prim.: Na blazseno szmert zseleim (22) in: Na blafeno fzmert feleim (O). Od kod je le dobil N. pravico za prepis originalnega f s skupino zs? To ni niti original niti slovenski pravopis. Vse kaže, da je hotel biti prepis „Reda“ podan v izvirni obliki. — „Terdi grad“ je prepisan sicer z malo večjo pazljivostjo, vseeno pa so tudi tu napake kaj pogoste, prim.: ne dá — bisnei (O) in: neda — besnei (IPK).

„pofreiti“ bo pač bolje „požreiti“ kot pa „pošreiti“ — saj N. sam pravi, da rabi Sever nedosledno s in f za š in ž (11) — naj torej to upošteva in zapiše „knjižnemu jeziku bližjo obliko.“

Opazil sem, da je bil N. ponekod z naglasnimi znamenji preveč radodaren, primerjaj: brezi pafztéra — znevejdnosti — nous, dén — fzem vó nazvejfto (O) in: brézi pastera — znévejdnosti — nouč dén (IPK 23, 25, 26). Seveda na račun tega drugod opušta akcente, striže besede, ali pa opušta druga ločila, prim.: preklinnyávanya (O) in preklinljavanja (IPK) — od židovov (O) in židov (IPK) nouč den (IPK) in nous, den (O). — Res je bil krivičen moj očitek „o zmedi v naglasnih znamenjih“!

Posebnost kaže izraz „poslušanje“. Dvakrat je prepisal iz originala izraz „poflúsenyá“ prav, z naglasom, tretjič pa akcent enostavno opustil. Morda mi bo zopet dejal: „Zakaj bi ponavljal?“, kot je to storil glede Oblikoslovja. Toda ljudje, ki natančno prepisujejo, zapišejo isto stvar navadno še tretjič tako, da sliči tretji zapisek predhodnima.

Tej posebnosti se pridružuje še nesrečni Mojzes, prim.: Mojzes — Mojzesovim peteram knjigam — Mojzesove Pravde (O) in: Mojžes (24) — Mojžešovim peteram knjigam (25) — Mojžešove Pravde (IPK). Verjetnostni račun pravi, da z variranjem

sičnikov in šumnikov lahko dobimo pri prepisu oblike „Mojzes“ iz originalnega teksta — seveda, če pustimo ostale črke pri miru — samo še obliko Mojzes! — Prav nič zmede!

Ravno tako mirno in svojevолjno spreminja Novak e v a: moremo (O) in moramo (24), kar ugovarja smislu besedila: trditi namreč moremo — toži ob pogledu na versko brezbriznost izvirnika — „ka se je že približilo ono vreme i knam“, o katerem je pretil Gospod človeštvu: „Ovo dnevi prido... v šterih pisztim glad na eto zemlou“ (O).

Ne omenjam tu N. pohujšanja nad mojim „očitkom“: „Iz tega razvidimo, kako nesmiselno je, slepo — pri nekaj primerih (N, ima tri) — določiti pravilo“, ali po njegovo kratko „nesmisla“, niti prehitre sodbe, ki si jo je ustvaril v svoji rahločutnosti o mojem „pristranskem poznanju narečja“ — on, avtor ocenjenega dela; pač pa neomajno vztrajam pri svoji trditvi glede Pleteršnika in zavračam z vso odločnostjo naivni izgovor, da je oznaka z * pri slovarčku le tehnična stvar, ki pismenega človeka ne moti. Mene je motila — in, če smem verjeti lastnim očem — znam zapisati vso abecedo. N. izrecno pravi, „da besed, označenih z zvezdico ni v Pleteršniku“. Torej bi moral pisati: nezračunano*-neizmerno, ne pa: nezračunano-neizmerno*, ker hoče povedati, da Pleteršnik nima izraza „nezračunano“.

Novak: „Huje pa je, da kritik zopet ni spoznal, da podajam ob besedah le tisti pomen prekmurskih besed, ki ga je treba rabiti v tej knjigi“. Tu ponavljam, da je ta slovarček, ki je že tako kratek, še površen in obdelan z najmanjšo pazljivostjo. — Zakaj? — V tekstih je še precej besedi, ki jih Novak v svoj slovarček ni sprejel, in ki jih Neprekrmurec pri najboljši volji ne bo mogel razumeti, pa četudi je visoko pismen: viničke (24), naminjavati (32), opadnjenje (25), bak (41), čemerov se habaj (40), bujti (53). Povrh je zadnji izraz posebno značilen; saj se delajo Marki — Dolinci iz Goričancev norca: „Kajn je Abela bu“ — (ubil), dočim pravijo Marki „bujo“.

Tudi so prekmurske besede, s katerih le enim pomenom v knjižnem jeziku se bralec ne bo mogel zadovoljiti n. pr. preminouči — rajni. Tu sem jaz dodal, da pomeni tudi „pretekli“ — in to opombo zdaj utemeljim s tekstom: Vu Gospodni preminouči (— rajni, umrli)... Küzmič Štefan (46), a „pretekli: Gda si vnevoli, spomeni si preminouči srečni dnevoj“ (68) — spomeni se preteklih dni.

Omenim naj še „zavdariti“, izraz, nad čigar popravo se je N. tako razhudil. Vseeno pa ne morem preklicati, da ni našel tu pravilnega izraza v književnem jeziku; saj to se lahko zgodi v naglici vsakomur, tudi „zelo dobremu poznavalcu slov. knjiž. jezika“ (N, 12. IV. 36 — iz —) in pri vsem njegovem „odličnem znanju prekmurske slovstvene zgodovine“ (N, 10. V. 36, — in —) — da popravim svojo pretirano oznako.

Sicer pa: v moji oceni ni „dognanja“, da N. ne pozna izraza „zabloditi“. Ta njegova opazka me opravičuje, da povem mimogrede še to, da utegne včasih res lepo zaviti besede, jih opremiti s klicaji in vprašaji — morda bi bil tudi tukaj klicaj na mestu. — Tekst mi je povedal neizbežnost opombe v taki obliki, kot si jo je N. izmislil, n. pr.: — znamo jalnost oni; ki so od prave čiste krstšanske vöre kraj zavdarili“ (IPK, 31—32). Če bi držalo N: zavdariti — stran iti, potem je v tekstu oni „kraj“ odveč, sicer se izcimi iz vsega mnogobesedje, posebno še, če se oziramo na N. slovarček, kjer ima: „kraj (vkraj) = proč“. Smisel vendar zahteva: „Poznamo... zavist onih, ki so zašli s...“ Menda je Küzmič pač vedel, kako in kaj je zapisal. — (Dalje prih.)

V r a t u š a.

Opomba: Cenj, naročnike prosimo, naj nam oprostite, ker se je 10. številka radi tehničnih zaprek zakasnila. Za november in december izide dvojna številka sredi meseca decembra.